

Sveti Ignacije i Družba Isusova

Mijo ŠKVORC*

Red Družbe Isusove diljem svijeta u ovom se vremenu priprema za početak jubilarne godine. U njoj će se isusovci prisjetiti trojice istaknutih ljudi iz samih početaka osnivanja svojega Reda. Najprije je riječ o jednoj petstotoj obljetnici rođenja. 7. travnja 1506. rođen je sv. Franjo Ksaverski, a nekoliko dana kasnije, točnije 13. travnja iste godine i sv. Petar Favre. Potom se slavi i 450. obljetnica rođenja za nebo samoga osnivača Reda. Naime, u Rimu je 31. srpnja 1556. godine preminuo sv. Ignacije Lojolski.

Ovaj članak nedavno je pronađen među spisima blagopokojnog pomoćnog zagrebačkog biskupa Mije Škvorca, koji je i sam bio isusovac. Iz samog se teksta zaključuje da je napisan 1987., u godini proglašenja o. Ruperta Mayera blaženim. Uvjereni smo da će ovaj prilog i našim čitateljima pripomoći boljem upoznavanju lika i djela sv. Ignacija, odnosno duha Reda kojeg je on osnovao, a koji je na mnoge načine zadužio i naš hrvatski kulturni i vjerski prostor. (Urednik)

»Forma polyedrica — višestrani lik« baskijskog hidalga Íñiga–Ignacija Lópeza de Loyole ostaje nakon višestoljetnog istraživanja kao neka tajna. To govore protivnici, to priznaju poklonici Ignacijeve zagonetne ličnosti. Ignacije izaziva opravdanu znatiželju zbog osobnih kvaliteta, zbog životnog puta, zbog velikog djela, zbog svjetskog značenja. Ovaj bi prikaz želio baciti nešto svjetla na taj zanimljivi lik.

Ignacija ćemo bolje shvatiti ako ga stavimo u okvir njegova burnog vremena, ako naznačimo važnije životne međaše, ako naglasimo odrednice njegova života i rada, ako što vjernije oslikamo svečevu osobu i poruku, ako objektivno upozorimo na njegovo značenje i značenje jučer, danas i sutra.

Europa Ignacijeva vremena

Rođen kao dijete »jeseni srednjeg vijeka« (Huizinga), Ignacije pripada »novoj Europi«. Stari kontinent se pomladio otkrićima svake vrste, porastao kroz humanizam i renesansu, i proživio teške religiozne krize.

Eto novootkrivenog svijeta. Godinu dana nakon Ignacijeva rođenja Kolumbo je otkrio Ameriku. Nešto kasnije prodire Vasco da Gama u Indiju, Cabral u južnoa-

* Mijo Škvorc (1919.–1989.), isusovac, glasoviti propovjednik, predavač filozofskih predmeta na Filozofskom institutu te kasnije na Filozofsko-teološkom Institutu Družbe Isusove u Zagrebu, a od 1970. pomoćni zagrebački biskup. Među njegovim djelima ističu se: *Vjera i nevjera* (1982.), *Jerusalem ili Antiohija* (1988.), te posthumno *Isus — Spasitelj* (1998.).

merički Brazil, uz koji je plovio i Amerigo Vespucci. Znatiželja tjera konkvistadore u druge krajeve srednje i južne Amerike. Cortez, Carvalho, Pizzaro donose španjolskoj kruni nove zemlje. Tako je Europa širila horizonte, dobivala zlato, a grijehe liječila misijama. Tim će morskim stazama kasnije zaploviti Ignacijevi sinovi noseći Evandelje nepoznatim narodima.

Eto humanizma i renesanse, opojne revolucije znanosti i umjetnosti. Otkrivene ideje starog vijeka djeluju zarazno. Filozofija, naročito Platonova, znanost i umjetnost prodiru na sve strane na krilima pronadenog tiska. Guttenbergova Biblija, Erazmova djela, natječu se nakladom s Ciceronovim i Vergilijevim spisima. Pjesnik Ariosto, povijesničar Guiciardini, političar Machiavelli stvaraju novu klimu, koju će i Ignacije udisati. Uz humanizam ljude očarava i renesansa. Merežkovski bi rekao da su »uskršli bogovi« — jer je antika otkrila genij Grčke i stvorila niz novovjekih umjetnika. Tko da ih izbroji? Naša djeca uče imena najvećih — Tiziana, Leonarda da Vinci, Bramantea, Michelangela, Raffaela, pa ih ne treba napose predstavljati. Udariše svoj pečat ne samo Rimu nego i svijetu. To je novi svijet ljepote i savršenstva. U Italiji, u Njemačkoj, u Nizozemskoj, u Francuskoj, kao i u Ignacijevoj Španjolskoj treba zaći u muzeje i crkve pa da čovjek vidi kakav je to bio vijek. I glazba je započela svoje polifono razdoblje. Dosta je čuti Palestrinu. U takvoj Europi raste Ignacije.

Osim toga europske zemlje, naročito Portugal i Španjolska, naglo se bogate blagom otkrivenog svijeta.

Uza sve to tadašnja »kršćanska Evropa« nije u sebi sretna ni smirena. Delumeau piše: Rijetko je u povijesti zlo išlo toliko povezano s dobrom, kao u vrijeme Borgije i Savonarole, Aretina i Ignacija! U samom vrhu Crkve toliko se *ispreplelo crkveno i svjetovno*, da su pastiri vjere postali više knezovi svijeta negoli uzori Evandjelja. Obični svećenici ne drže se discipline, biskupi se natječu s plemićkom rodbinom u vlasti i uživanju, dok je papinska Kurija u Rimu pravo leglo nemoralna, intriga i zločina. Dovoljno je pročitati bilo koju objektivnu crkvenu povijest ili Pastorovu *Povijest papa*. Ignacijeve prve godine prolaze u sjeni strašnog Aleksandra VI. i njegova sina Cezara. Ignacije će mnogo surađivati s Pavlom III., koji je u mladosti imao četvero djece, ali se kao papa vladao moralno.

Najteža je rana Crkve toga vremena — *pad redovničkog života*. Kad Luther pozove na bunu, stotine redovnika i redovnica poletejet će iz samostana »na slobodu«. Nije ih ništa jače vezalo uz ideal — Krista.

A o životu običnoga vjerničkoga puka piše A. Ravier: Narod se iskvario novcem koji je pritjecao iz prekomorskih posjeda, iz pojačane trgovine, iz bankarskih središta. Narod se počeo pridizati kulturno pod utjecajem intelektualaca prožetih poganskim duhom. Katehizacija je popustila jer su sami svećenici i mnogi redovnici bili neuki, nemarni i često nemoralni.

Na brzinu otkrismo nešto od sumračne pozadine Ignacijeva života.

Od »vučjeg zamka« Loyole do rimske rezidencije Gospe od puta

Nanižemo li filmskom brzinom datume Ignacijeva života, izgleda to otprilike ovako:

- *1491. rodio se* u dvorcu Loyola kao trinaesto dijete Beltrána i Marine rodene Sánchez de Licon. Brzo nakon njegova rođenja umire mu majka, a njega mlijekom hrani i baskijskim jezikom odgaja jedna dobra seljanka. Otac ga misli ugurati u kler, kao i starijeg sina Petra, ali dječak više voli zvanje hidalga–viteza nego svećenika. Ipak mu napraviše na glavi tonzuru. Prvu je mladost proživio na dvoru kao paž Juana de Cuéllara, vrhovnog blagajnika kraljevstva. U Arévalu je, piše životopisac Ribadeneira, Ignacije bio elegantan dečko, volio je smijeh, krasno odijelo, ugodan život. Pomodno je češljao plavu kosu i brižno pazio na nokte. Začitan u viteške romane o Amadísu de Gaulu i o Tristanu postade lud za junačkim pothvatima. Odličan jahač, pobjednik na turnirima, posta slavohlepan. Kao mladić zaljubio se u »gospodaricu srca« infantu Katarinu, sestru Karla V. Rado bi se posvadao i potukao, ali — reče kasnije — nikoga nije mrzio, nije lagao i rado je mirio zavađene.
- *Nakon de Cuéllarove smrti (1517.)* odlazi navarskom potkralju Antoniju Manrique de Lara. Kad je u Pamploni planula pobuna protiv Antonija, Ignacije ju je ugušio. Ali, reče, nije pljačkao poput ostalih. U svibnju 1521. navalise na Pamplonu Francuzi. Kad su branitelji gotovo klonuli, Ignacije brani utvrdu. Topovi udaraju na grad punih šest sati. Jedno topovsko zrno udari ga u nogu i slomi je, a kako je prolazilo između nogu, ozlijedi i drugu. Taj duhovski ponedjeljak 1521. sudbonosno je zaokrenuo tijekom Ignacijeva života.
- *Odnose ga u Loyolu*, dvaput mu operiraju slomljenu nogu, a on za vrijeme operacije bez narkoze »ni pisnuvši niti submi škrinuvši«, kako napisa A. G. Matoš, samo stiskaše šake. U noći uoči Petrovdana bolesnik je prizdravio. U dosadi zamoli kakvo štivo. Pronađoše i dadoše mu *Život Isusov* Ludovika Saksonca, kartuzijanca, i *Cvijet svetaca* Jakova de Voragine. Započe novu nauku: razlikovati duhove, osjećati sve jasnije što dolazi od Boga, što od Božjeg protivnika. Doživio je duboku radost i duhovnu preobrazbu jedne noći kad mu se ukazala Bogorodica s Djetetom Isusom.
- Ignacije spozna prevrtljivost i bijedu svjetovne karijere. *Upoznao je Kralja koji ne umire*. Dušom se predaje Bogu. Potkraj veljače 1522. napušta vučji zamak Loyolu, putem se u crkvi Marijinoj (Aránzazu) zavjetuje da se neće ženiti i zaputi se u Kataloniju. Ispod benediktinskog samostana Montserrat i nazubljenih egzotičnih vrhova uzima Ignacije sa sobom vreću, uže i putnički štap. Ispovijedio se o čitavu životu, probdio pred Marijinim kipom cijelu noć, odložio na oltar viteško ruho i postao »l'ome del sach — čovjek s vrećom«. Na Blagovijest, 25. III. 1522. stiže u Manresu. Kroz deset mjeseci, moleći dnevno po sedam sati, trapeći se postom i drugim pokorama, zadobiva mnoga prosvjetljenja. Stvara sve veće odluke. Počeo je zapisivati nutar-

nja iskustva. U tom duhovnom zavičaju, u svetoj spilji, rađaju se *Duhovne vježbe*.

- U veljači sljedeće, 1523. godine, putuje u Barcelonu. Odatle u Italiju. Dobiva dopuštenje da otplovi u Svetu Zemlju. Iz Venecije preko Cipra doplovi u Palestinu. Čitav mjesec rujan obilazi mjesta koja ga sjećaju na Krista. Franjevački ga gvardijan otpravi gotovo zlovoljno u Europu. Eto ga 12. siječnja 1524. u Veneciji. Krug se toga iskustva zatvorio. Iz Venecije odlazi u Genovu, odatle u Barcelonu. Sluša neka predavanja. Pomišlja da okupi nekoliko drugova koji bi postali »glasnici Isusa Krista«. Našao je trojicu, no oni brzo otpadoše. U ožujku 1526. dođe u Alcalu. Upoznao je dosta drugova, koji kasnije stupaju u njegov Red. U dva maha bio je u Alcali i u Salamanci od inkvizicije ispitivan i zatvoren. Sumnjali su da je iluminist, alumbrados, kriptovjerac. Dva mjeseca je razmišljao u zatvoru.
- Spoznavši da neuk ne može mnogo učiniti, odlučio početi na studij. Već mu je bilo 37 godina, ali je odluka bila čvrsta. Preko Barcelone odlazi u Pariz. Na Svijećnicu 1528. stiže u središte europske nauke — u grad s 50 kolegija i 4000 studenata. Obišao je i Flandriju da nešto isprosi jer je bio siromah. Dvije godine kasnije (1530.) bio je i u Londonu. Početkom listopada 1528. ušao je u kolegij Sv. Barbare. Oblači odijelo pariških klerika. U sobi je zajedno sa savojskim svećenikom Petrom Faberom i sa svojim zemljakom Franjom de Jassú y Xavierom. Kao student mijenja ime »Iñigo« u »Ignatius«. »Magister artium« postaje 3. ožujka 1533. Kasnije ga u Rimu svi nazivaju »magister Ignacije« ili »don Ignacije«. Oko njega, Fabera i Ksavera okupiše se novi prijatelji — Portugalac Simon Rodriguez, Španjolci Jakov Laynez, Alfonz Salmerón i Nikola Bobadilla. Ignacije im tijekom 1534. godine daje svakom napose duhovne vježbe. Oni su zauvijek njegovi. Na Veliku Gospu, 15. VIII. 1534. popeše se na Montmartre i tu položiše svoje prve zavjete.
- Sljedeću godinu Ignacije provodi *u svom rodnom kraju*. Propovijeda, rekoše, »kao biskup«. Udara na zloporabe svećeničkog života. Uklanja sa svećeničkih dvorova konkubine. Usput pohodi rodbinu svojih pariških prijatelja i sve ih neobično obraduje.
- Preko mora *plovi u Italiju*. Kroz klance Apenina umalo da se nije srušio s uske staze u rijeku i pretrpio je velik strah. U Bologni je pao u gradski kanal. Početkom 1526. eto ga u duždevoj »kraljici mora« gdje uči i godinu dana čeka svoje prijatelje. Oni ga zagrlje 8. I. 1537. Bilo ih je, kao i andeoskih korova, devet.
- *Za svećenike su zaređeni 24. lipnja 1537.* Mjesec dana u tišini zahvaljuju za tu neizmjernu milost. Ne mogu nikako u Svetu Zemlju, kako su željeli. Polaze u Rim. Dogovoriše se da će svoju zajednicu zvati »Compañia de Jesús — Družba Isusova«. Oni će se zvati »Jesuitae — socii Jesu — isusovci — Isusovi drugovi«. Putem prema Rimu propovijedaju, njeguju bolesnike, pomiruju ljude. Došavši u Rim, odlaze k papi Pavlu III. On će odlučiti što da rade. Papa im reče da imadu u Italiji Svetu Zemlju! Neka se tu zaposle. Ignacije poslušao. I tu — u Rimu — kod crkvice Naše Gospe od Puta ostade

sve do smrti. Mjesto njega u svijet polaze njegovi sinovi. On se za njih brine, preko njih djeluje, planski ih premješta, sve ih vodi.

- *Za generala* (vrhovnog poglavara) Reda izabran je preko svoje volje. Počeo je djelovati kao general 21. IV. 1541. Time se otvara Ignacijeva najplodnije rimsko razdoblje. U Vječnom Gradu doznaje za užasna zla: tu su progonjeni Židovi, za koje će se zauzeti. Mnogo je napuštene i nepoučene djece; on će ih poučavati. Ima prostitutki; on će ih dovesti u kuću svete Marte, da se okrenu na pravi put. Zalazi sa svojim »reformiranim svećenicima« u bolnice, strastveno se brinu za sirotinju svake vrste.

Prva mu je briga primati i odgajati mlade članove Reda. Dok jedne prima, druge šalje u svijet. Odlaze u Portugal, Španjolsku, Francusku, Belgiju, Irsku, Njemačku i u izvaneuropske misije. Kardinal Guidiccioni ih uputi da počnu raditi s protestantima. Petar Faber je otišao prvi u Njemačku, a kasnije će Kanizije ondje podići pravi obrambeni zid.

- Papa Pavao III. službeno je priznao *Družbu Isusovu* obdarivši je raznim privilegijama bulom »Regimini militantis Ecclesiae« 27. IX. 1540. Ignacije predaje nekoliko godina iza toga knjižicu *Duhovnih vježbi* na odobrenje. Odobrena je 1548. godine. Postala je duhovnim usmjerenjem svakog isusovca. Usto je Ignacije najprije kratko izradio životno pravilo Družbe Isusove, a same klasične Institucije — Uredbe Reda dovršio je 1553. Tako je opremio svoje djelo najvažnijim dokumentima.
- *Zvanja se množe*, nadolazeći sa svih strana. Niču kolegiji za mladež i školske ustanove na sve strane. Članovi Reda po papinoj želji aktivno sudjeluju na Tridentskom saboru. Na poziv pojedinih vladara i biskupa krstare pokrajinama i biskupijama duhovno ih obnavljajući. Ksaver je oprčao jugoistok Azije, Nunez je pošao u Abesiniju, Nobrega i Anchieta djeluju u Južnoj Americi — dok za njima polaze nove i nove skupine oduševljenih misionara. Kad je Ignacije umro 31. srpnja 1556., Družba je imala 12 provincija i oko 1000 članova.

Osoba Ignacija kao vojnika, studenta, svećenika i generala

Ignacije se razvija uzdužnicom života u originalnog sveca — u čovjeka praktičnog uma, jake volje, velikog srca, neslučenih pothvata. Već kao dijete, vidjesmo, poznaje sjaj dvora i zanos viteštva. Uživa u raskoši, vještinama i pohvalama. Malo je učio iz knjiga, pročitao je samo par viteških romana. Možda je zavirio u kakav molitvenik i to je bilo sve. Manjkala mu je prva i opća izobrazba. On će to nadoknaditi kao stari đak u Alcali, Salamanci, a nadasve u Parizu.

- Dotjerivao se, rekosmo, zaljubljuvao i *griješio*. Sam o tome govori. Želio se u svemu istaknuti i poput djeda Juana »ostvariti velika djela«. Obitelj mu je pripadala među »parientes mayores«, među 24 slavne obitelji u Guipúzcoi. Bio je niska stasa (158 cm), ali je vježbom očvrstao i postao otporan. Brzo je skakao na konja, spretno lovio ptice, redovito pobjeđivao na turnirima. A

na zabavama bi svirao violu, plesao zurzico i aurescu, pjevušeći baskijske pjesme.

- Rado bi se čeznutljivo zagledavao u daleka brda, motrio cvijeće i zvijezde. No *vjerski je ostao mlak*. Jedino je uz Mariju jače štovao svetog Petra. Petkom i subotom, na čast Djevici i Muci Isusovoj, nije svirao na violi. Zna se da je prije bitke u Pamploni ispovijedio grijeha jednom vojniku jer nije bilo svećenika.
- Nakon pamplonske bitke, slomljene noge i potresene duše započinje *novu formaciju*. Sve duševne sile skreće prema velikim idealima: zagledan kroz pobožno štivo u svetog Franju i Dominika, ispituje danima sama sebe. Ako su mogli oni, zar ne bih mogao i on? Razabire da mu izmiče život vojničke slave, profani kratki život. Ima nešto veliko i neprolazno, a to je služba Kristu Kralju, kako bi rekao siromah iz Asiza Franjo. Ignacije razmišlja danima, odlučuje započeti drugi život. Postaje putnik hodočasnik. Zvijezda koja ga vodi još je zamagljena, ali blista sve jače. To je Bog i njegova milost. Toj se novosti Ignacije otvara, predaje i posvećuje. Kod benediktinaca u Montserratu, a onda *deset mjeseci u spilji Manrese* («la santa cueva»), svlači prošlost i oblači novost za budućnost. Deset mjeseci molitve i pokore povezaše ga — bolesna i umorna — sa živim Bogom. On će živjeti, odlučuje, s Djevicom za Krista, s Kristom za Božje planove, za ljude. Započeo je ispisivati iskustva, nastaju *Duhovne vježbe*.
- U tom samotnom »životu u dvoje« (Ignacije i njegov Bog) želi samo jedno, da što savršenije služi Kristu. Zato izlazi iz spilje i polazi na sveta mjesta gdje je Krist živio i umro, *kreće u Palestinu*. Znajući da premalo zna, polazi na škole da se pripravi za posao oko duša. Okuplja sumišljenike jer je sam pre slab pa se želi pomnožiti kroz prijatelje i s njima raditi neumorno do smrti. Zamrzio je zlo, oduševio se za dobro. Svoj praktični genij, svu vještinu koleričnoga temperamenta i svu milinu dobrog srca, sav napon volje i samosvladavanja Ignacije će upotrijebiti prema novopronađenom načelu »sve na veću slavu Božju«!
- *Protivnici govore* da je bio okrutan prema sebi, a hladan i strog prema drugima. Da je zbilja sebe namučio, očito je iz njegovih priznanja. Da je s nekim u svojoj blizini oštro postupao, nije tajna. Ignacijev Tajnik Polanco, njegov nasljednik Laynez, pouzdani suradnik Nadal dadoše o tome potresna svjedočanstva. Klesao ih je i stvorio od njih neslomive značajeve.

No u svemu je bio čovjek srca. Da Câmara piše — dobro ga poznavajući — da je bio čovjek vedar i nasmijan, nježne i široke duše, koji je pred Bogom prolio rijeke suza, dok je pred ljudima znao zaplesati i vješati im se oko vrata! Loarte napisa da je bio »izvor ulja« za rane mnogih savjesti. Činilo se, da je svojim jakim značajem i postao sama ljubav. Zato su ga svi, poznavajući ga malo bolje, neobično cijenili i ljubili. U Padovi netko za njega reče: »On je Španjolčić, malen, ponešto šepav, koji ima vesele oči!«

- U *svom Duhovnom dnevniku*, što ga ispisuje kroz godinu i dulje, nije opisao samo veličinu i blizinu Božju nego i sama sebe, kako plače i moli, da dozna

što je najbolje za njegovu Družbu i za Crkvu. Svijetom je prolazio pun nade, misleći »na planove koje je želio ostvariti«. Htio je kao Božji vitez raditi sve što je moguće savršenije. Njegova je deviza života zapisana u razmatranju o Kristu Kralju: odlikovati se, istaknuti se u službi Boga. Odatle naopaki sudovi da u srcu Ignacija i njegovih drugova boravi častohleplje i oholost. Došlo bi do toga da se nije svladavao, ponizivao, primao poniženja od drugih radeći obične i male stvari, radujući se križevima i progonima, što ih sam nije skrivio — kako nam jamči tajnik svečev Polanco.

- I protivnici i poklonici baskijskog hidalga ističu *svečevu dosljednost i ustrajnost*. Neki to pripisuju silnoj energiji i željeznoj volji. Drugi tvrde da je bio lukav i snalažljiv, upravo makijavelistički lukav. Sve je, kaže, poduzimao prema famoznom načelu »svrha posvećuje sredstva«, odlično sve organizirao i osvajao. Protiv ovakvih optužbi vrsni poznavao Ignacijeva karaktera i djelovanja tvrde da je bio »razborit, promišljen, dosljedan i fin čovjek«. Dovoljno je pročitati svjedočanstva najbližih Ignacijevih suradnika (Polanca, Nadala, da Camare, Layneza, Fabera...) i temeljitije proučiti par odličnih biografija (Dudona, Rahnera, Iparraguirena, Stierlia, Campbella, Brodricka, Papasoglia), da nabrojimo barem neke. Ignacije je suvereno vladao svojim osjećajima, stoga se pokazivao tvrdim. A još je jače zauzdavao strasti i suzbijao napasti i tako živio na nekoj distanci. Upotrebljavao je smiono sva ljudska sredstva, sve svoje talente, kao da uspjeh ovisi isključivo o njemu. A u Boga se pouzdavao, kao da je Bog jedini za sve odgovoran. Zato je hrabro poduzimao i, ako je trebalo, mijenjao područja rada. Zato je osobno i s članovima Reda neprekidno molio i zazivao milost.
- U Ignaciju je ipak *sržno ono sveto!* Po svetosti je produbljavao jaz između svoga srca i zla, po čemu je vezao svoje srce s dobrotom. Tako sude njegovi sinovi, tako sudi Katolička crkva koja ga je 1622. proglasila svecem, a Pio XI. ga je priznao »zaštitnikom svih duhovnih vježbi« 1928. godine. Ignacija ubrajaju među *najveće mistične osobe u kršćanstvu*. De Guibert, valjda najbolji poznavatelj Ignacijeve duhovnosti, piše da je svetac bio »in actione contemplativus — kontemplativan i Bogom prožet u svom djelovanju«. U molitvi je nadišao vanjske forme, koje je drugima preporučivao kao pomoć, i sasvim je slobodno primao božanske darove Duha. Nisu ga zarobile određene vrste vizija, digao se do umskoga zrenja uživajući Božju intimu. Tako govori njegov nasljednik u generalatu Laínez. Ignacijeva je mistika — nesebična služba iz ljubavi. Život mu je prožela molitva posljednje kontemplacije iz Duhovnih vježbi: Gospodine, uzmi sve... a daj mi samo svoju ljubav! Sam je volio više riječ »služiti« negoli »ljubiti«, jer je iskrena služba čista ljubav.
- *Nadnaravni svijet*, što ga shvaćaju samo ljudi vjere, prožeo je Ignacijevu dušu trojstveno, kristovski, marijanski i crkveno. Ignacije se vezao sudbonosno uz Isusa Krista i njegovu Crkvu bez natruha iluminizma ili subjektivizma. U njemu nema lažnih pričina, bio je nadnaravni realist. Boga je lako prepoznavao u svemu, kao i sv. Franjo iz Asiza — pa je rado gledao Božja stvore-

nja: cvijeće, zvijezde, pčele, plodove, rijeke, oblake... Ribadeneyra opisuje kako su ga sitne stvari uzdizale Bogu. Na terasi bi kleknuo gledajući zvjezdano nebo, nije naglas jecao, samo bi mu iz »veselih očiju« tekle suze. Dirnut otajstvom čitao bi svetu Misu preko sat vremena. Zvuči gotovo smiješno kad Festugière i H. Brémond (bivši isusovac) napadaju Ignacija kao neliturgijskog, antimističnog, individualističkog i odveć metodičkog učitelja molitve.

Mistik Ignacije nije mnogo vjerovao »misticima i prorocima«. Izbjegava li tko god običnu službu i male kreposti, ne kroti li svoje nagone i ne sređuje hram srca, taj tjera sumnjivu duhovnost, govorio bi Ignacije. Slijedeći Isusa (i prema knjižici *Nasljeduj Krista* koju je neobično volio), nadasve je cijenio poslušnost, poniznost i samoodricanje. »Umrtenom čovjeku dosta je četvrt sata da se u molitvi sjedini s Bogom«, govorio bi. Moleći moramo tražiti u svemu prisutnost našega Gospodina, tako na primjer u razgovoru s drugima, promatrajući svijet, na šetnji, kušajući stvari, slušajući i razmišljajući, u svemu što radimo, jer je uistinu Božansko Veličanstvo u svim stvorenjima svojom prisutnošću, moći i biti« (u pismu od 1. svibnja 1551.).

- Takav čovjek, piše Papasogli, ostvario je u sebi veličajni *svijet slobode*, postao je u nutrini »intimno slobodan«, spreman da ostvari velika djela. Iz toga svog uvjerenja prelio je u svoje štice i sinove tri nužne kreposti: indiferenciju, kojom od Boga primaju sve, što je označeno voljom Božjom; poslušnost, koja nam konkretno otkriva Božje planove i nas unosi u njih; slobodu od predrasuda vlastita varava srca, koja nas puni čistom nakanom i donosi nam radosni, izvanredni mir.

Ignacijev djelo

Ako zavirimo u velike povijesti svijeta i u velike povijesti Crkve, uočiti ćemo što o Ignacijevu djelu misle poznavatelji povijesti. Jedno je sigurno: *manje znamo o Ignaciju negoli o njegovom djelu*. Srećom to djelo otkriva upravo njega, prema Kristovu pravorijeku: Po plodovima ćete ih poznati. Što nam to govori djelo sv. Ignacija?

- Upravo smo vidjeli kako je Ignacije *izradio samoga sebe*. Što je mogao savršenije učiniti da uzmogne služiti Kristu i Crkvi? Kršćani su uvjereni da je samoizgradnja — u karakteru i srcu — čovjekov najveći uspjeh. Ignacije, tek tako svetački izgrađen, mogao je izvesti nadprosječna djela.
- Prvo što je ostavio duhovnom potomstvu i Crkvi nalazimo u *njegovim spisima*. To su *Duhovne vježbe*, *Generalni ispit*, *Ustanove Družbe Isusove*, *Pravila Družbe Isusove*, *Autobiografija*, *Duhovni dnevnik*, preko 6800 pisama, dva direktorija za davanje duhovnih vježbi. Nekoliko se Ignacijevih stvari izgubilo (pjesmica u čast sv. Petra, oko 300 stranica prepisanih iz *Života Isusova* od Ludolfa Saksonca, početak rasprave o Presvetom Trojstvu, opis putovanja

u Palestinu). Ignacije nije bio zabavni literat, nije pisao ni lagano ni stilski zavodljivo.

- Osim toga namro je Ignacije Crkvi i svijetu *svoj Red*. Družbu Isusovu. Isusovce. O tome treba reći nešto više jer je Ignacije po životu i radu svoga Reda uglavnom i poznat.

Čujmo što o Družbi Isusovoj misle neki kompetentni ljudi. Ne samo isusovci i njihovi prijatelji nego i nepristrani povjesničari — svećenici i svjetovnjaci.

U nekom smislu »Ignacije iščezava iza svoga ostvarenja, a to je bio Isusovački red... čudesno dosljedan da u svemu ispuni Božju volju jer Bog ne želi drugo doli svoju sve veću slavu«. Tako kaže Hertling. Svome je Redu, veli Agnoletto, Ignacije predao »značajke svoje ličnosti — disciplinu volje, samokontrolu i neumorni rad u službi Boga i pape«. Makar je drhtao pred papom Pavlom IV., Ignacije je radio što je bolje mogao na unutrašnjoj obnovi i produbljivanju kršćanskog života«, kaže A. Franzen. Red je ponukan izjavom kardinala Guidiccionija prihvatio misiju da suzbija krivovjerje u središnjoj Evropi. Znamo da Ignacije nije spočetka na to mislio, niti je ikada spomenuo poimence protestante u svojim spisima. Peter Meinhold, protestantski povjesničar, u knjizi *Teške točke u crkvenoj povijesti* piše da se Družba Isusova uspela poučavanjem na raznim školama, preko katehiziranja, preko odgoja prema zacrtanom cilju. Isusovci su, nastavlja, pravilno shvatili i cijenili ispovijed, pučke misije, a metodom prilagođivanja — čuvajući bitno, a napuštajući nevažno — ostvarili su originalne misijske uspjehe.

J. Lortz nazvao je isusovce »najačom vojskom Crkve u moderno doba« koja ostvaruje »najistinskiji izraz zapadnog svijeta«. Njihova sržna sila počiva u poslušnosti. Svi rade za isti cilj, na raznim zadacima, s raznim sposobnostima. Uvijek im je središte — Bog! — zaključuje najbolji suvremeni poznavalac reforme u Njemačkoj. Njihov odgoj u školama spasio je život Crkve u XVI. i XVII. stoljeću. Možemo mu vjerovati. *Velika ilustrirana povijest svijeta* (XI, 4960) donosi da su isusovci nakon svog osnutka (1540.) počeli kao borbena četa u militantnoj Crkvi širiti i jačati vjeru. Posebni ih zavjet podređuje papinim nakanama. Pažljivo odabiru nove članove, temeljito ih obrazuju i podvrgavaju mnogim kušnjama i ispitima. Protiv opasnih težnji rasapa uveli su jedinstvenu snagu rada. Uz školstvo su razvili kazalište. Uz graditeljstvo — barokno slikarstvo. A misionarska isusovačka djelatnost obuhvaća cijeli svijet. Unescova *Historija čovječanstva* (IV, II) počinje odlomak o isusovcima riječima: »Za ponovnu izgradnju moći Katoličke crkve možda je najdjelotvornije oruđe bio red isusovaca što ga je osnovao Inigo Lopez de Loyola ...« I tako bi se svjedočanstva redala unedogled, jer ih je zbilja mnogo.

- Uočimo još i ovo: Ignacijev red *ne nosi njegova imena*. Svetac želi da to ime otkriva Isusov duh. To je Isusova Družba, pokrenuta Kristovim nalogom: Idite i učinite mojim učenicima sve narode! Dokle seže Kristova želja, htjeli bi isusovci proširiti svoje djelo. Toj geografskoj i pastoralnoj širini udahnio je Ignacije svoj zanos i dubinu. Tko ne doživi takova poziva i tko mu se svim silama duše i tijela ne odazove, ne može sretno živjeti u Družbi Isusovoj.
- U svojim *Ustanovama* Ignacije opisuje smisao života i djelovanje svoga Reda. Opisuje primanje i odgoj članova, međusobni život, rad, zavjete i vod-

- stvo. Taj genijalni spis nije napisan za čitanje, nego za život. Prema njemu svaki isusovac formira dušu i polazi na posao. Sve shvaća ozbiljno uz dozu humora, kao i Stvoritelj. Sve prihvaća radosno kao i predvodnik Krist Kralj. Isusovački izbor i odgoj kritičan je i dosta strog za sve tri vrste članova — za svečano zavjetovane oce, za duhovne pomoćnike i za braću pomoćnike. Pred smrt je Ignacije postrožio kriterije za primanje i izbor novih članova. Isusovci moraju biti, mislio je Ignacije, prokušani, prekovani, duboko s Bogom povezani i za svoje djelovanje pripremljeni ljudi. Inače ne postižu ništa.
- Većina isusovaca proživi svoj život u kolegijima, školama, rezidencijama, pastoralnim postajama — *uglavnom bez reklame*, posvećujući tiho svakidašnjicu, umirući vedro s nadom. Za većinu ovozemna povijest ne znači ništa naročito. Trebalo bi prelistati sve dnevnik brojnih isusovačkih kuća i potražiti kakav skromni izvještaj o tome kako se tu živjelo, što se uradilo, što se pretrpjelo. O tome ne govore velike povijesne knjige koje općenito prikazuju provincije i asistencije Reda. Uglavnom je sve to progutala tišina.
  - Ali neki ljudi i neki pothvati izrone iz srca isusovačkog poslanja, *zadive i začude* promatrače. Isusovci za Božju slavu primaju svaki riziko, pa i onaj najteži — riziko progona, sramote, neuspjeha i propasti. I to pripada povijesnoj stvarnosti. Pročitamo li smireno koju savjesniju povijest isusovaca, njihova djelovanja i avantura, moramo priznati da je na planetu bilo nekoliko neobično smionih i istaknutih isusovačkih djelatnika. Na našem jeziku imamo dvosveščanu *Povijest Isusovačkog reda* Tome J. Campbella. Pregled sadržaja gotovo zbunjuje. Jedva stižemo pratiti kako se otisnuše iz Rima u svijet, koji osjeća da ga uznemiruju u savjesti jer ga žele privesti Bogu. Na kakve sve načine! Kojom strpljivošću! U kakvim očajnim prilikama!
  - Tek se rodiše, a već ih *slušaju gradovi i sela*. Neki rade u bolnicama, drugi se javljaju na zborovima i na Tridentskom saboru. Dolaze na vladarske dvorove, govore bojnim trupama, ispovijedaju mnoštva po raznim krajevima Europe. Stari je kontinent razrovan, vjerska revolucija kida jedinstvo Crkve. Eto isusovačke fronte. U središnjoj, sjevernoj i zapadnoj Evropi suzbija navalu Luthera, Kalvina i Zwinglija. Uglavnom isusovci slijede savjet svetog Ignacija pa nastoje svoje protivnike uvjeriti i predobiti s ljubavlju. U tom je duhu na posljednjem, Drugom vatikanskom saboru djelovao dragi kardinal isusovac A. Bea. Ponekad su isusovci okupljali mase (misionari Segneri, Lombardi, Leppich, Laburu...), kadikad su se skrivali — kao u Elizabetinoj i Jakovljevoj Engleskoj, za vrijeme progona u raznim azijskim i američkim misijama, u teroru francuske revolucije i meksičkom prevratu... To junaštvo traži hrabre ljude, nesumnjivo — a postaje kadikad zarazno, i to je vrijedno udivljenja. Neki su isusovci poznati izvan granica svojih provincija ili naroda. Probiše »plafon« u znanosti, umjetnosti, pedagogiji, a najviše na polju filozofije i teologije. I u duhovnom životu, razumije se. Svaki katolički leksikon spominje Ignacija, Ksavera, Franju Borgiju, Bellarmina, Kanizija, Suarez, de Luga, Possevina, Vieiru... a da se ne zaustavi na njima. Iza Ksavera eto de Smeta, Lievensa, našega Gabrića... De Nobili je pokrenuo indijske

bramane, Ricci kineske mandarine, paragvajski misionari dovedoše Indijance u svoje redukcije, Klaver je spašavao desetke tisuća crnoga roblja, Jougues i de Brébeuf kanadske Indijance... i tako stoljećima po svem svijetu.

Isusovci su suzbijali protestante, janseniste, jezuitiniste, moderniste. Veliki teolozi Suarez, Belarmin, Kleutgen Franzelin, Rahner svjetlom zdrave nauke podržali su Crkvu svoga vremena. Nisu ih smela oštra pera jednog Pascala, Diderota, Suea, A. Francea... Dok su jedni branili urođenike, drugi su ustajali u obranu vještica (von Spee). Da su kroz to vrijeme mnogi ustajali protiv duhovnih vježbi, isusovačkih škola i misija, njihova djelovanja na vladarskim dvorovima i na znanstvenim ustanovama, nije tajna. Mnogi su napuštali Red, i to je bilo zdravo. Čistila se krv.

- Družba je za vrijeme posljednjega Koncila imala valjda *najveći broj članova*. Ne može se reći da nije mnogo toga poduzimala, ponegdje uspješno radila, bila Crkvi i dušama na radost. Kasnije je opao broj članstva, u Redu su počele neke pokoncilske smutnje, dosta je mladih ali i starijih napustilo redove Reda i otišlo. U zamršenim prilikama i ideološkim i socijalnim krizama možda se Družba teže snalazi negoli nekoć. Ono je bilo ustaljeno vrijeme, ona ga je sama stvarala. Došlo je do prebrzog previranja, u čemu ona nije mnogo sudjelovala. Kao da se nije dovoljno spremila za goleme preokrete u samoj religioznosti modernog čovjeka. Istom je papa Pavao VI. pozvao isusovce da se kao Red pozabave s problemom ateizma i indiferentizma. Potreban je — rekao bi Ignacije — novi način spremanja, za nove izazove i nove muke. Još uvijek suvremeni isusovci nisu pošli bez oklijevanja prokrčenim putem, što ga je naznačio sv. Petar Kanizije. On je podizao tiskare — utvrde vjere, kako su ih zvali. Danas je, znamo, ikonosfera, civilizacija slike ušla u sve domove. Koriste li isusovci dovoljno elektroniku za Boga i za milost? No u svojim dubinama, u svojim prisebnim sinovima, u svojim apostolskim zahtjevima isusovci ni danas ne žele iznevjeriti Ignacija i njegovu misiju. Znamo kako je nekoliko članova Družbe ušlo u suvremeno katoličko zbivanje (Rahner, de Lubac, Martini, Laburu, Bangha, Teilhard de Chardin...) Ignacijev prisebni duh može oduševiti čovjeka za velika djela.
- No najveća i najkorisnija legitimacija isusovaca u Crkvi jest i bit će — *duhovni uspjeh, svetost, služenje*. Isusovci su imali i imadu svetih članova, a to znači potpunih i uspješnih ljudi. Ne samo mučenika nego i kreposnih ispovjedalaca, karitativnih djelatnika, učitelja i vođa. Takvi sveti svjedoci — kako reče Pavao VI. — potrebni su od učenih i promućurnih ljudi. Koja radost za isusovce što su prije par godina dobili tri blaženika... a i ove godine proglašava Ivan Pavao II. glasovitog apostola muževa u Münchenu i čuvenog protivnika nacizma o. Ruperta Mayera blaženim. »Po plodovima ćete ih prepoznati!« Sveci — pa i isusovački — dobri su i zreli plodovi.

Zaključak

Ignacijevo djelo živi kroz povijest poput njega samoga — ljudima iskušavano, Bogom osigurano. Družba je doživjela povijesnu smrt (1773.), ali i povijesno uskrsnuće (1814.). Paradoks je da dok su je zapadnoeuropski »katolički« vladari zajedno s papom dokinuli, protestant Fridrich II. u Pruskoj i pravoslavka Katarina II. u Rusiji sačuvali je. Isusovci su — uza sve hvalopoje, kojih Družba ne treba — bili meta stalnih napada i zlobnih invektiva, što manje–više strpljivo podnose. Znači da vjeruju Kristovu obećanju: Ako su mene progonili, i vas će progoniti!

Srećom, sud povijesti je strpljiv. Traži povremene i uspješne korekture. Njima popravljaju zlo šutnje, zlo neistine i podvala. I za Ignacija i za njegovo djelo ima takvih trenutaka ispravnog objektivnog prosuđivanja. Uostalom, isusovci uče da je jedino važan onaj sud koji ne treba ispravaka jer je završan i vječan. Na njemu, iskreno vjeruju, neće biti osramoćeni.